

RA-SAK 12/00583, «HØRINGSSVAR RETNINGSLINJER FOR PRIVAT BRUK AV METALLSØKER»

- Felles høringssvar fra samtlige av landets 14 metallsøker-organisasjoner:

Beep & Dig Haugalandet Metallsøkerklubb, Bjørgvin Metalldetektorklubb, Mjøsen Metallsøkerforening, Moskus-Kompaniet Metallsøkerklubb, Møre Detektorlaug, Nord-Norsk Metallsøkerklubb, Norges Metallsøkerforening, Upplodene Detektorklubb, Roghord Metallsøkerklubb, Rygene Detektorklubb, Sør-Rogaland Metallsøkerklubb, Telemark og Omegn Metallsøkerforening, Trondheim Metallsøkerklubb og Østfold Detektorklubb

Høringssvar 24.08.2016

Forfattet av John Kvanli, Rygene Detektorklubb i samarbeid og med støtte av samtlige av landets 14 metallsøker organisasjoner.

Riksantikvaren (heretter RA), sendte den 16.08.2016 et forslag ut til høring hva gjelder RA`s retningslinjer for privat bruk av metallsøker. Formålet med retningslinjene er å sikre enhetlig og forsvarlig bruk av metallsøker i forhold til arkeologiske kulturminner i hele landet.

RA gir en beskrivelse av Kulturminneloven og de viktigste bestemmelsene for vern av kulturminner, hva som regnes som automatisk fredete kulturminner, hva staten har eiendomsrett til av løse kulturminner, generell informasjon og råd ift bruk av metallsøker og hva man bør gjøre hvis man finner en oldsak. Mye som vi naturligvis kjenner veldig godt fra før, er enige i og etterlever i dag. Problemet er at siden ikke loven skiller mellom utmark og pløyemark, så blir en del av de råd og juridiske betraktninger fra RA for generelle og slik vi ser det- motstridende til formålsparagrafen om bevaring når man kommer til forhold som omhandler detektorsøk/ adferd og en formålstjenlig forvaltningspraksis i et sterkt ødeleggende pløyelag.

Vi har stor forståelse for og deler RA sine vurderinger og oppfordringer til ikke målrettet søke etter, samt drive registreringsarbeide av oldsaker i utmark. En fremtidig forvaltningspraksis bør også differensiere på disse spesielle hensyn og forskjeller mellom pløyd mark og utmark. Vi har ingen problemer med å stå sammen, akseptere samt etterleve oppfordringen med å la være å søke målrettet etter oldsaker i utmark grunnet det kontekstuelle hensynet. Klubbene oppfordrer den dag i dag til at slik innsats skal rettes inn mot et destruktivt pløyelag- Men vi kan bli mye bedre hvis vi kan samles om en felles strategi rundt pløyelagsaken.

Et samlet metallsøker-Norge som representerer den organiserte delen av hobbyen, stiller seg svært kritisk til store deler av forslaget som er kommet oss i hende fra RA hva gjelder metallsøk i et pløyelag. RA har hatt over to år på seg til å utarbeide nye retningslinjer og det er skuffende å se at RA ikke har tatt signalene fra både store deler av kulturminnevernet og metallsøker klubbene mer på alvor enn det som fremkommer av høringssvaret. Det er ingenting nytt som presenteres i høringssutkastet som skulle tilsi at RA har ambisjoner eller ønsker om å adressere de store utfordringene rundt løse kulturminner i pløyejordkontekst eller presentere mulige løsninger for å ivareta disse på en enhetlig og strategisk overordnet god måte. I så måte er RA nå på steil kollisjonskurs i forhold til den amatørarkeologiske delen av metallsøker Norge.

En rekke artikler, publiseringer, debatter, møter og seminarer både i forvaltningen og fra private samfunnsaktører, har de siste årene belyst

problemstillingene kulturminnevernet står overfor og kommet med forslag på pragmatiske og formålstjenlige løsninger. Strategier som har vært velfungerende i andre land som eksempelvis Danmark i titalls år, som man kunne ha bygget videre på her i Norge. Fylkeskommuner i samarbeid med den organiserte delen av metallsøker hobbyen har på oppfordring fra RA arbeidet fram fylkesvise retningslinjer som langt på vei adresserer pløyelag-problematikken og har gitt grunnlag for tettere samarbeid og en bedre forvaltningspraksis rundt felles utfordringer som omhandler løse kulturminner i pløyejord. Sist ute var Kulturhistorisk Museum i Oslo med sin meget løsningsorienterte museums policy rundt metallsøking og forvaltningspraksis, og en meget beskrivende mønsterpraksis/veiledning for detektorister.

Hvorfor er ikke disse blitt hørt og hensyntatt?

Vi forventer at RA følger opp de signalene som tidligere har blitt gitt oss og i tråd med den utviklingen av forvaltningspraksis som både fylker og forvaltningsmuser har tilnærmet seg i pløyelags-problematikken de siste årene, og som allerede viser fremragende resultater.

RA som øverste leder for kulturminnevernet i Norge har et overordnet ansvar og slik vi ser det en plikt til å sørge for at kulturminnevernet på en ensartet måte håndterer pløyelagsproblematikken på den mest samfunnsnyttige måten. Vi savner RA som overordnet, samlende drivkraft til å få laget til en helhetlig strategi for en bedre nasjonal forvaltningspraksis på dette området enn det som har vært tidligere.

Her trengs et felles løft og kulturminnevernet trenger sårt hjelp fra private aktører for å begrense skaden og kunnskapsrafallet jordbruket spesielt gjør med løse kulturminner i pløyejord. De siste årene har vi i Norge opplevd en massiv utvikling og oppblomstring av sunne og fruktbare samarbeid mellom amatørarkeologer/ detektorklubber og kulturminnevernet. Dette har blitt anført av både museumsrepresentanter men spesielt av fylkesarkeologene, som på en langt tettere og formålstjenlig måte har fått i stand gode samarbeidsformer med detektorister som har hatt både interessen, en økende kunnskap og kompetanse samt seriositeten til å legge ned et stort arbeide for kulturminnevernet gjennom å dokumentere disse løsfunnene i åkerjord. Det vises også igjen på antall innleverte funn, dreiningen over til mer rendyrkede amatørarkeologiske klubber som kommer til, det arkeologiske kompetansenivået og ikke minst samarbeidsprosjektene.

De i kulturminnevernet med tettest og best samarbeidsklima med detektorister, og dermed også resultater, har innsett for lengst hvilken stor ressurs detektorister er og har også lagt opp et sett med retningslinjer for metallsøk som i realiteten har betydd en endring i forvaltningspraksis rundt løsfunn i pløyejord, der man ser privat metallsøk og arkeologien har mest å vinne gjennom nære samarbeid.

RA sitt høringssskriv oppfattes ekskluderende mot oss private aktører som ønsker bidra, og kommer ikke med noen konkrete løsninger på de store problemstillinger i pløyelagsdebatten. De siste ti årenes mantra gjenntas: Mellom linjene leser vi fortsatt: - Det er forbudt å søke målrettet etter oldsaker. Som bekreftes ved uttalelsen rundt finnerlønn:- «Det utbetales normalt sett ikke finnerlønn dersom du (detektorist) bevisst har oppsøkt et sted med den hensikt å lete etter arkeologiske gjenstander».

Fredningstankegang og -praksis i pløyejord har blitt gjort til skamme i de land som har gått bort fra at fredning er det beste vernet og løsningen for løse kulturminner i pløyejord og som har åreis med både erfaring, forskning og resultater på området.

Vi stiller oss sterkt kritisk til at ikke RA presenterer en pragmatisk og løsningsorientert forvaltningspraksis og dermed også detektorpraksis, for å løse de mange problemstillinger kulturminnevernet står ovenfor i pløyelagssaken.

Vi stiller oss også sterkt tvilende og kritisk til den juridiske holdbarheten ved å registrere løsfunn gjort i pløyelaget som et automatisk fredet kulturminne (heretter AFK). Det er også på sin plass å utfordre RA for manglende plan i å ivareta den lovmessige plikten for bevaring av de løse kulturminnene i pløyejord ved en slik fredningstankegang. Denne forvaltningspraksis kan vel ikke sies å være i tråd med det overordnede formålet i kulturminneloven som kulturminnevernet er satt til å forvalte?

Vi legger merke til at det gjentatte ganger i skrevet fra RA henvises til AFK når det snakkes om løsfunn i pløyelaget. Vi er sterkt tvilende og kritisk til om det overhodet er mulig å avgjøre om det er snakk om et automatisk fredet kulturminne uten arkeologisk registrering, selv om det blir funnet x antall løsfunn i pløyelaget. Når fagpersonell ikke med sikkerhet kan avgjøre om løsfunn representerer et underliggende AFK uten å gjøre arkeologiske undersøkelser, så kan RA og kulturminnevernet heller ikke forvente at detektorister kan gjøre seg opp en bedre mening om dette på bakgrunn av løsfunn fra pløyelaget alene? Refererer til RA: « Hvis du har mistanke om at du befinner deg på et automatisk fredet kulturminne skal du derfor ikke bruke metalldetektor på stedet. Dette gjelder både i innmark (pløyelag) og i utmark...». Samtlige detektorister kan dog på forhånd vite eller gjøre seg kjent med om det finnes et kjent AFK på stedet og om stedet de skal søke på er pløye marker eller ikke. I så måte er et løsfunn et løsfunn i pløymarkskontekst og ingen AFK av den grunn alene. Jordbrukets aktiviteter kan ha kommet så langt at det ikke finnes rester av et AFK under pløyelaget. Dette har vi eksempel på fra Randaberg i Rogaland der et femtitalls oldsaker ble funnet i pløyejord med metallsøker, der registrering fra fylkeskommunen overhodet ikke fant noen rester av AFK igjen under pløyelaget.

Innskrenking av videre metallsøkemulighet etter AFK på bakgrunn av løsfunn i pløyd mark innebærer fortsatt at kulturminnevernet står igjen med uløste problemstillinger. Det løser heller ikke behovet for videre registrering eller begrenser videre nedbrytning av resterende løsfunn og dermed kilder til kunnskap som ligger i pløyejord. Og om nå plassen blir undersøkt og det blir bekreftet AFK under pløyelaget, så vil det reelle vernet for resterende løsfunn og for så vidt også for AFK under, være alt annet like. Imellomtiden kommer nye løse gjenstander som over tid blir

revet opp fra sin opprinnelige in-situ kontekst og ender til slutt opp i pløyelaget til den sikre død. Dette kan det i Norge ikke lengre stilles spørsmålstegn ved. Prosessene er de samme som i alle andre land i den industrialiserte verdens jordbruk.

Vi kan ikke være bekjent med at vi fremdeles i år 2016 har et kulturminnevern som fastholder en in-situ bevaringstankegang og forvaltningspraksis i pløyejord kontekster der man benytter fredning som det eneste illusoriske virkemiddelet for ivaretagelse av løsfunn. En slik forvaltningspraksis mener vi strider mot både sunn fornuft, en bevisst unnlattelse av kulturminnevernets plikt og motstridende til kulturminnelovens formålsparagraf. Disse gjenstandene i pløyejord som deler av kulturminnevernet allerede har oppgitt og neglisjert, har et enormt potensiale for ny kunnskap. En kunnskap som sakte med sikkert er i ferd med å forsvinne, mens man velvitende står og ser på med loven i hånd. Samtidig nektes dyktige amatørarkeologer med metallsøker å gjøre en formålstjenlig og samfunnsnyttig jobb for kulturminnevernet i å lokalisere og registrere dette gjenstandsmaterialet.

Denne kilde av kunnskap vil over tid få mindre og mindre utsagnskraft og formidlingsevne ettersom de brytes ned. Det er særs viktig å få begrenset denne ødeleggelsen. Det er helt utopisk å tro kulturminnevernet kan kontrollere eller pålegge landbruket mer føringer. Ikke har kulturminnevernet ressurser eller anledning til å undersøke alle pløyelag rundt omkring i Norge selv i uoverskuelig fremtid. Det finnes pt. kun en praktisk skalérbar løsning i å prøve begrense skadeområdet. Og det er for kulturminnevernet å legge forholdene til rette for gode samarbeidsformer og inkludere private aktører, herav detektoristene, i å få dokumentert disse gjenstandene mens det enda er noe å dokumentere. Konsekvensene av en feilslått forvaltningspraksis på dette området kan bli skjebnesvangert når man tenker på hvor mye kunnskaper og viten andre land slik som eksempelvis Danmark har opplevd gjennom stor inkludering av private der de har gjort pløyelaget detektoristenes domene.

Den beste bevaring disse løsfunnene i pløyd mark kan få er at de blir lokalisert, fysisk fjernet fra det ødeleggende pløyelaget og at disse blir dokumentert på en skikkelig måte og innlevert til kulturminnevernet. Bare på den måten får disse løsfunnene en vitenskaplig og historisk verdi. Og det haster.

Kulturminnevernet med RA i spissen bør skille mellom hvilken type metallsøker adferd de ønsker å oppmuntre og dermed forholde seg til inn i fremtidens arkeologi. En kompetansebasert, amatørarkeologisk interessert metallsøker gruppering eller detektorister som føler seg ekskludert fra nære samarbeid fordi de blir juridisk og praktisk ansett som kriminelle siden de målrettet søker etter oldsaker i et pløyelag? Vi vet hva vi frykter mest av disse to veivalg. Det er RA som kan styre den veien denne utviklingen vil gå. Ekskludering eller inkludering. RA må utvikle en tydelig, helhetlig, ensartet strategi på dette området og skille mellom pløyelag og ikke-pløyelag i sine føringer. Man må adressere behovet for innsats i et pløyelag og andre forvaltningspraksisen med å gå bort fra AFK praksis etter løsfunn, med mindre man har gjort arkeologiske undersøkelser i etterkant som bekrefter at man har med å gjøre med et AFK under pløyelaget. Det Norge trenger sårt og helst i går, er nasjonale retningslinjer fra RA som gjelder ensartet innad i alle kulturminnevernets enheter som også deles og følges opp av detektoristene anført av klubbene. En beskrevet overordnet forvaltningstrategi fra RA som løver ingen tvil om det formålstjenlige metallsøker hobbyen kan bidra med for arkeologien og som alle museum og fylkeskommuner bygger sine samarbeid med detektorklubbene på.

Det organiserte metallsøker Norge er ikke mot fredninger. Vi følger fredningsbestemmelsene og lovverket og legger et

stort arbeid ned i å formidle viktigheten av å ivareta kulturarven til våre medlemmer og dernest til grunneiere. Vi ser at det er store forskjeller i forvaltningspraksisen mellom fylkene, og vi tror ikke at RA's retningslinjer og forslag vil nevneverdig bedre på dette slik de står beskrevet i høringsutkastet i dag.

Det virker på oss som om RA ønsker å begrense vår mulighet til å bidra og hjelpe kulturminnevernet med de beskrevne problemstillinger i pløyelaget i privat regi, mens det i arkeologisk regi oppfordres til tette, nære samarbeid om prosjekter. Og det er formuleringer i høringsutkastet fra RA som får oss til å løfte på øyenbrynene flere ganger. Et av disse utsagn er (RA):... «Ensidig innsamling av en kildekategori eller materialtype gir ikke bare et ubalansert bilde av forhistorien, men kan også bidra til å svekke de andre kildenes utsagnskraft....»

Hvordan kan det svekke andre kilders utsagnskraft, at man gjør en målrettet innsamling av én bestemt type kilde? Her stiller vi spørsmål om RA's oppfatning av representativitetsanalyser og kildekritikk er annerledes i RA enn i resten av kulturminnevernet? Tenker RA at de andre kildene blir mindre verdt, fordi metallfunnene blir flere? Hva slags problem er dette? Når det er sagt gjør detektorister i pløyemærkskontekster normalt også mange funn av ikke-metaller som glassperler, flint og ulike stenredskaper. Man har øynene med seg når man går på de pløyde markene. Dette kan sammenlignes med den tradisjonelle og i dag her hjemme, svært sjeldnere arkeologiske åkervandringen.

Hvis man skal påpeke skjevheter i kildematerialet i dag er det på sin plass å nevne at metaller i arkeologien blir primært og nesten ene alene kun funnet i gravkontekster som in-situ funn. Detektorfunn i pløyelaget kan diskuteres å representere mer det «levende livet» i form av gjenstands grupper som ikke nødvendigvis kan settes i en iscenesatt gravkontekst. Når det anslås at mellom 80-90% av all gjenstandsmaterialet fra forhistoriske bosettinger og gravsteder som det i dag drives hardt jordbruk på, ligger i det ødeleggende pløyelaget eller er på vei opp til pløyelaget, er dette vitnesbyrd om at arkeologien har uante kilder til kunnskaper som utbygger de ulike in-situ funn man allerede har fra gravkontest primært. Danmark som udiskutabelt har den mest velfungerende samarbeidet i verden med detektorister hva gjelder registrering av oldtidsfunn i pløyelaget, har mange titalls år bak seg med vellykket forvaltningsstrategi og resultater på dette området. Noe som har revolusjonert måten danske arkeologer oppfatter den eldre forhistorien på, spesielt for de rike metallførende periodene som jernalder og middelalder.

Ved å gå bort fra AFK fredning som forvaltningspraksis, etter ett eller flere løsfunn i pløyelaget, har man også den fordelene at funnlokalitetene kommer bedre frem og gir mer grunnlag for teorier, konsentrasjoner, spredninger og avgrensninger som man kan bygge videre på ved arkeologiske undersøkelser eller forskningsprosjekter i etterkant. En slik praksis har mye mer for seg for den potensielle forståelsen av en funnlokalitet enn hva man hadde hatt å gå etter hvis forvaltningspraksisen hadde vært et lappeteppes av afk fredninger etter noen få funn på ei mark. Forskningsprosjektene ved Missingen i Råde eller ved Sem i Buskerud nå nylig, hadde ikke kunnet blitt fanget opp som interessante forskningsprosjekter på samme måte hadde det ikke vært for at det i forkant var blitt gjort en rekke og betydelige løsfunn med metallsøker i pløyelaget som viste vei til aktuelle områder å rette den arkeologiske innsatsen mot.

Hvis detektorister lokaliserer og registrerer oldsaker i pløyelaget og der man påfølgende innfører AFK og 25 meters sikringssoner -uten at det er blitt foretatt arkeologiske undersøkelser, ja så er det ikke mange funnene som skal til før store deler av de mest interessante delene av et gårdsbruks pløyelag blir søkeforbud på. At man vurderer en

løsning i RA med å gi fylkeskommunene dispensasjon til å godkjenne søknad om videre metallsøk på antatte samt bekreftede AFK områder i pløyd mark, er vel og bra gitt alternativet som er å søke RA direkte. Men RA sin uttalte grunnholdning vedrørende målrettet leting etter løsfunn i pløyemark, gjør allikevel til at det fortsatt vil være rom for ulike personlige meninger om emnet blant landets fylkesarkeologer, som igjen vil resultere i en ulik forvaltnings praksis rundt godkjenning av søknader for metallsøk på afk områder i et pløyelag. Resultatet av dette kan vel langt fra defineres som enhetlige nasjonale retningslinjer og felles forvaltningspraksis?

Det som dog støttes og er fruktbart slik vi ser det er at fylkesarkeologene som førstelinje i forhold til detektoristene får delegert myndighet og mulighet til regionale tilpasninger i tråd med forskjellen i landets jordbruk og topologi.

På arkeologisk undersøkte detektorlokaliteter som er blitt bekreftet og definert som et AFK, ser vi også det positive i at fylkesarkeologene bedre kan styre og kontrollere den detektoraktivitet som skjer på området. Dette kan gjøres ved å tillate videre søk og registrering til den gruppe detektorister som eks. påviste området eller som er i godt samarbeid med kulturminnevernet fra før. Men dette bør kun gjelde for allerede arkeologisk undersøkte AFK områder i pløyd mark, ikke for antakelser om at det kan dreie seg om et underliggende AFK på bakgrunn av løsfunn i pløyelaget alene.

Finnerlønn:

Finnerlønn ordningen bør speile det formålstjenlige med å konsentrere metallsøk etter oldsaker til et pløyelag. Gitt kulturminnevernets store problemstillinger ift ivaretagelse av løsfunn i pløyejord stiller vi oss sterk kritisk til at bruken av finnerlønnordningen etter RA's syn, «ikke bør benyttes hvis finneren bevisst har oppsøkt et sted med den hensikt å lete etter arkeologiske gjenstander». Dette er en lite gjennomtenkt vurdering ift pløyelagsproblematikken, som vi heller ikke finner beskrevet i kulturminneloven. På hvilken måte mener RA man skal praktisk følge dette opp og hvem skal kunne ha mulighet til å kunne vurdere om en person bevisst eller ubevisst har oppsøkt et sted med den hensikt å finne oldsaker? Skal de detektorister som har en oldsaksinteresse, som er de som samarbeider tettest med kulturminnevernet, de som har den største kompetansen rundt oldsaksgjenstander og også leverer inn mest av denne typen gjenstandsmateriale, bli utelatt i finnerlønn instillingene fordi de er mest interessert å finne og redde oldsaker i pløyejord? Det er mangel på kompetanse kulturminnevernet bør være redd, ikke det motsatte.

I så måte stiller det seg interessante spørsmål vedørende om selve detektorsøket/funnomstendighetene er å oppfattes som av bevarende art eller ikke. Det er primært nedbrytende, ødeleggende faktorer fra landbruket, som gir tungtveiende grunner for å hevde at målrettet søk og dokumentering av oldsaker faktisk ER det mest formålstjenlige kulturminnevernet av løse gjenstander i et neglisjert pløyelag i dag. Det formålstjenlige skillet mellom pløyelag og ikke-pløyelag og hvorvidt finneren med metallsøker har opptrådt i henhold til det overordnede hensynet om bevaring, bør legges til grunn for å vurdere hvorvidt aktiv målrettet søk etter oldsaker må ses som en motsetning til lovens intensjon om å verne fredete kulturminner mot skade og inngrep, eller må sees på som en aktivitet av bevarende art og som en «ønskelig adferd» Og dette bør også synes igjen i finnerlønnvurderingene fra RA.

Privat målrettet detektorsøk etter oldsaker i utmark bør man av bevarende, kontekstuelle hensyn ikke oppfordre til, derimot ser vi meget minimale risikofaktorer for at registrering i et pløyelag skal komme i konflikt med det overordnede hensynet i kulturminneloven. Det bevarende

perspektivet gjør seg så gjeldene hvis detektorister innenfor noen spesifikke kjøreregler, målrettet dokumenter pløyelagsfunn på en måte som er forenlig og tjenlig for kulturminnevernet.

Det mangler en overordnet rød tråd i RA sine retningslinjer hva gjelder pløyemark problematikken, som også gjør seg til syne i RA sitt syn på finnerlønnvurderingen.

RA har i lengre tid jobbet med en evaluering av finnerlønnordningen, og metallsøkermiljøene og forvaltningsmuseene har ventet to år på avklaring. Det er dypt sjokkerende og skuffende å se at ingenting nytt rundt finnerlønnordningen blir presentert i RA sitt høringsskriv. Betyr det at RA er fornøyd med måten finnerlønnordningen og forvaltningspraksisen fungerer i dag?

Vi forventer at fremtidens finnerlønn ordning blir både mer benyttet, rettferdig lik, forutsigbar og konkretisert enn det vi opplever idag. Det er bred oppfatning og erfaring fra metallsøkermiljøets medlemmer at dagens finnerlønnordning ikke fungerer. Problemene ser ut som ligger i museenes innstillinger, eller manglende innstillinger og RA sin uttalte forbudslinje hva gjelder aktivt søk etter oldsaker. Det er store missoppfattelser, manglende retningslinjer og uklarheter rundt hele finnerlønnordningen og finnerlønnprosessen både innad i museene og hos metallsøker folket. Det er forvirrende og uklart hvilke gjenstander og hva som blir innstilt til finnerlønn fra museene. Dette er ikke holdbart. Manglende retningslinjer rundt finnerlønn ordningen i sin helhet skaper mye støy, forvirring og kan ha store negative konsekvenser som både vi metallsøkerklubber og helt sikkert kulturminnevernet ikke ønsker å gi næring til.

RA bør utarbeide nye klare retningslinjer som støtter opp for den for oss ønskelige endring av forvaltningspraksis i pløyjordkontekst, og som helst ligner de prosesser og retningslinjer vi ser i Dansk kulturminnevern og deres Danefø vurdering. De nye retningslinjene bør bli mer strømlinjeformet, klare og tydelige slik at både kulturminnevernet og detektoristene, som står for den største mengden av løsfunn, vet hva de skal forholde seg til. RA og kun RA bør ut fra en lik nasjonal praksis over hele landet, gjøre bestemmelser om finnerlønn. Ordningen med innstillinger om finnerlønn fra de fem nasjonale forvaltningsmuseene fungerer i praksis ikke, det viser også tall fra antall finnerlønn innstillinger mottatt RA de siste årene.

Finnerlønnordningen bør både oppfattes som rettferdig, oppmuntrende til å levere inn oldsaker samt preventiv for å forhindre at løsfunn ender opp på peishyllene eller forsøkt ulovlig solgt. En velfungerende finnerlønnordning bør brukes for å gi oppmerksomhet og ros ved tilbakemelding, samtidig som den kan brukes til å underbygge den strategi kulturminnevernet ønsker å legge seg på for pløyelagsfunn spesielt. Det formålstjenlige skillet mellom pløyelag og ikke-pløyelag for løse gjenstander, burde her vært adressert og dette ville allikevel vært i tråd med lovens overordnede intensjon og hensikt om bevaring mener vi.

Rent praktisk så savner vi fra RA, at denne formulerer og utkommuniserer, en beskrivelse for hvilke gjenstander finnerlønn skal gjelde for, og ikke gjelde for, og hvilke elementer og faktorer som skal være på plass for å få en vurdering av finnerlønn, hertil også hva som kan påvirke vurderingen av finnerlønnen. Dette har Dansk kulturminnevern gjort veldig tydelig i sin kommunikasjon via Nationalmuseet i København, som behandler og vurderer danefø i Danmark. En tydelig beskrivende oversikt over hva som er danefø, saksgang, hva som ligger i betegnelsen «omhu» og som forventes skal være ivaretatt fra detektoristens side ved oldsaksfunn, håndtering og dokumentasjon.

Denne avveiningen bør ligge til grunn sammen med en vurdering og krav til at funnet blir rapportert og innlevert innen noen frister, og der påskjønnelsen speiler at detektoristen har gjort ting «riktig». Og da kommer flere faktorer inn blant annet omstendighetene rundt funnet: Lovligheten, forholdt seg til regler og retningslinjer, søk i pløyelag, graving ikke lengre ned enn i pløyelaget, GPS setting, korrekt og god dokumentering av funnet, vist omtanke rundt funnstedet, behandlingen og oppbevaringen av funnet og ikke minst kontakten med fylkesarkeolog underveis. Finnerlønnen bør speile at det er denne adferden kulturminnevernet ønsker «premiere» og oppfordre til- og at det således også ikke skal oppfordres til oldssaksjakt i utmarksområder. I så måte er vi stor tilhenger av den danske modellen og deres beskrivelser av omhu begrepet, som vi også finner som fellesnevner i andre lands hensyn rundt finnerlønnordning.

Finnerlønnbegrepet er ment til å representere samfunnets belønning og anerkjennelse av funnets kulturhistoriske verdi, finnerens ærlighet, gode oppførsel og hensynet denne har tatt for å ivareta vår felles fortid. Hvordan finneren på en eksemplarisk måte har vist en omhu for både funnsted og funnet, fordrer en oppmuntring og anerkjennelse til finner. En anerkjennelse, oppmerksomhet/belønning og opplevd «fairness» til finner, som også har til hensikt å speile fellesskapets interesser, kulturminnevernets formål og være et synlig incentiv til etterfølgelse for andre i samfunnet. Her vil ikke sterke kulturminnelover, statens eierskap til oldsaker, høye insentiver med finnerlønn alene kunne gi det ønskelige resultat, det kreves i tillegg en enhetlig uttalt strategi, inkludering, positiv, informativ, opplærende påvirkning og tette relasjoner mellom detektorfolket og kulturminnevernet, slik at detektorfolket selv blir den viktigste håndheveren av god etikk, moral og praksis.

Oppsummering:

Nedenfor har vi listet opp det vi mener er kritisk å få på plass her i Norge, og som vi mener har tett knytning til de problemstillingene kulturminnevernet og også detektorister står ovenfor hva gjelder både strategi, forvaltningspraksis, retningslinjer i dag:

1. RA /Kulturminnevernet bør utforme en enhetlig nasjonal policy rundt metallsøking som innfrir til samarbeid med detektorister i det private og som adresserer de store utfordringene rundt løse kulturminner i pløyjordkontekst gjennom å endre forvaltningspraksis for å ivareta disse løsfunnene på en strategisk overordnet god måte. Løsfunn i pløyd mark funnet av private detektorister må sees opp mot en felles unison forståelse av at disse er løsfunn som er viktig å få oppmuntret til skal bli funnet og registrert. Det bør foreligge en felles strategi spesielt rundt løsfunn fra et pløyelag, og at aktiv metallsøk etter løsfunn fra pløyelaget under gitte premisser, er den beste måten kulturminnevernet kan drive bevaringsarbeid på for løse gjenstander. Det må også være en gjensidig oppfatning og forståelse for at målrettet søk og registrering av oldsaker i utmarksområder ikke er formålstjenlig, hvis ikke særlige grunner tilsier så.
2. RA/ kulturminnevernet bør praktisere en lik, felles måte hvordan de registrerer både enkeltfunn og samling av løsfunn på i Askeladden. Bruken av AFK registrering for løsfunn i fra et pløyelag er normalt ikke en hensiktsmessig måte å drive kulturminnevern på. RA sine retningslinjer må gjøre et skille mellom om funnstedet er i et pløyelag eller i et ikke-pløyelag, eller at det i pløyelagkontekst gjøres arkeologiske undersøkelser som bekrefter et AFK under pløyelaget. Før dette er blitt bekreftet burde alle løsfunn i pløyelaget bli lagt inn i Askeladden som «løsfunn uavklart status» og fortsatt detektorsøk kan tillates.

3. Det bør foreligge et sett med retningslinjer vedrørende detektorbruk og adferd som er felles for alle fylker som også gjenspeiler overordnet målsetting og strategi fra punkt 1 og 2.
4. Fylkeskommunen bør få delegert myndighet til godkjenne søknader for metallsøk på allerede AFK lokaliteter i pløyd mark.
5. Viktig med forutsigbare, standardiserte og skikkelige tilbakemeldinger fra kulturminnevernet rundt innleverte løsfunn. Herav også nye tydelige og konkretiserte retningslinjer som skaper forutsigbarhet rundt finnerlønsordningen som i sin helhet og i en rød tråd bør speile strategi og forvaltningspraksis i pkt 1-4.
6. Overordnet strategi, forvaltningspraksis og retningslinjer i pkt 1-5 bør være den gjeldende oppfatning for kjørerregler, råd, opplæring og informasjon innad/utad i kulturminnevernet (RA, de fem forvaltningsmuseene og alle fylkesarkeologene) samt innad i metallsøkermiljøene, slik at ikke samarbeidet detektorister- kulturminnevern bærer stort preg av ulike etaters eller individualisters egne oppfatninger, tolkninger av lovverk, eller personlige preferanser. Dette gjør det samtidig enklere og tydeligere for detektorister hva de skal forholde seg til og hva som forventes og kreves fra disse når metallsøkingen som hobbyutøvelse krysser kulturminnevernets interesseområder.

Den amatørarkeologiske delen av metallsøkermiljøet ønsker å bidra samt samarbeide tett med kulturminnevernet om de utfordringer som omhandler arkeologisk materiale i pløvelaget. Få på plass en enhetlig nasjonal formålstjenlig strategi som inkluderer oss i dette arbeidet, og dere vil få de aller beste støttespillerne i oss i fremtidens utfordringer.

Svarbrevet er signert formenn som representerer landets 14 detektorklubber og ca. 800 medlemmer den 24.08.2016:

Kai Abrahamsen
Beep & Dig Haugalandet Metallsøkerklubb

Eivind Hjørnevik
Björgvin Metalldetektorklubb

Mads Amundsen
Mjøsen Metallsøkerforening

Tore Nysæter
Moskus-Kompaniet Metallsøkerklubb

Stig N. Aafarli
Møre Detektorlaug
Tor Ketil Krokmyrdal
Nord-Norsk Metallsøkerklubb

Per Kristian Bjør
Norges Metallsøkerforening

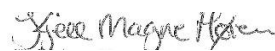
Andreas Moen
Uppløndene Detektorklubb

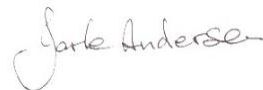
Øyvind Hetland
Roghord Metallsøkerklubb

John Kvanli
Rygene Detektorklubb

Kjell Magne Høien
Sør-Rogaland Metallsøkerklubb

Jarle Andersen
Telemark og Omegn Metallsøkerforening

Roy Søren
Trondheim Metallsøkerklubb

Magnus Henrik Møklegård
Østfold Detektorklubb